

De generfde huid

een spoor van vergankelijkheid

Geert Vermeire & Stefaan van Biesen

Open Monumentendag Vlaanderen 2005, HOUT

Reeds sedert jaren biedt Open Monumentendag Vlaanderen de mogelijkheid aan een ruim publiek om de rijke schat aan monumenten die onze gemeente te bieden heeft, onder deskundige begeleiding te bezoeken. Dit is alleen mogelijk dankzij de gezamenlijke inspanningen van de vzw Gemeentelijk Cultuurcentrum, de Gemeentelijke Cultuurraad, de dienst Toerisme, de groendienst en de Gidsenvereniging Beveren.

Ook dit jaar neemt kasteel Cortewalle een belangrijke plaats in op de affiche. De laatste jaren gaven we vorm aan een traditie om ter gelegenheid van Open Monumentendag dit prachtige kasteel in confrontatie te brengen met het werk van een hedendaags beeldend kunstenaar. Een ideale manier om het thema van de Open Monumentendag vanuit een ander perspectief te bekijken. Jef Mouton belichtte in 2003 het begrip STEEN op een zeer eigenzinnige wijze. Vorig jaar gaf Marjan Verhaeghe het thema VAN NATURE ... EEN MONUMENT een andere inhoud in VAN NATURE ... EEN VORM.

Het thema van Open Monumentendag Vlaanderen 2005 is HOUT. Stefaan van Biesen bewees in 2003 zijn capaciteiten als curator van de tentoonstelling Beeldig Hof ter Saksen 7 UIT HETZELFDE HOUT GESNEDEN. In de rand van die tentoonstelling leerden we ook Geert Vermeire kennen, die samen met Stefaan een onvergetelijke performance creëerde tijdens de POETISCHE MIDZOMERNACHT 2003: IN HETZELFDE HOUT GESCHREVEN. In beeld en woord hebben deze beide kunstenaars immers de gave om met de natuur en in het bijzonder met bomen te communiceren.

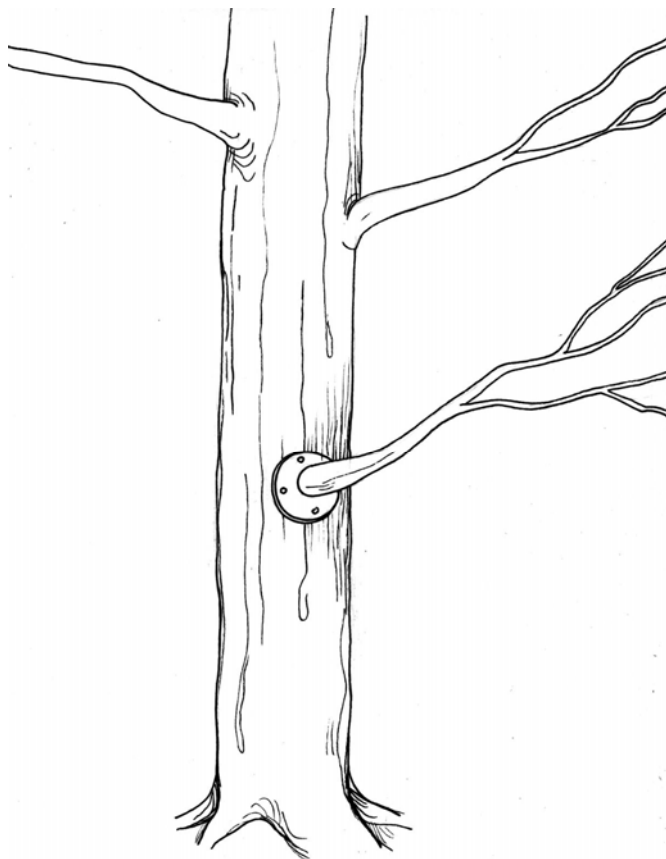
Hout als thema voor de Open Monumentendag heeft dit jaar voor Beveren ook een andere bijzondere betekenis: een aantal bomen in het park Hof ter Saksen werd dit jaar reeds geveld of is ten dode opgeschreven. Aan Stefaan en Geert werd daarom gevraagd of zij deze tentoonstelling als een afscheid aan deze houten monumenten wilden invullen.

De kunstenaars slaagden in deze dubbele opdracht door de ruimten van kasteel Cortewalle te transformeren tot een haast spirituele plaats. Door middel van beeld en woord wordt vorm gegeven aan de emoties die verlies bij ons oproepen. Maar er wordt ook een brug gebouwd, een dialoog gevoerd met die andere wereld (van natuur en bomen), met andere ruimten, met andere monumenten, met dat andere park. Vandaar dat deze tentoonstelling – hoewel het woord tentoonstelling te

eng dreigt te worden voor deze 'manifestatie' – ook perfect aansluit bij het project Dialoog.

Ik wens hierbij alle medewerkers aan dit initiatief van harte te danken voor hun inzet. Niet in het minst de kunstenaars, Stefaan van Biesen en Geert Vermeire, die met hun werk op een unieke wijze een meerwaarde geven aan onze Open Monumentendag.

Peter Deckers
schepen van Cultuur

07.04.05
Beveren, Hof ter Saksen, 11u27.
Brief aan Geert Vermeire

**De generfde huid/
een spoor van vergankelijkheid**

Ik sta in het park. Ik kijk om en zie niemand. Het is een grijze dag in de week, met een grillige zon die priemt door het verscheurde wolkendek waar met elke flard blauw een herinnering aan een zuiders landschap doorkomt.

Ik hoor het geratel van een elektrische zaag even verder op het pad. Het is een klank die men nooit zonder enige ergernis kan verdragen. Ik wandel tot aan de grote boom en voel een oude loomheid in mij. Een muur van wind vertraagde mijn tocht op de fiets. Het is alsof ik niet snel hier mocht zijn. Het was ingaan tegen de stroom, mijn pezig lichaam dat zich verkrampte om door de lagen van zuigende lucht te snijden als de snavel van een ongeduldige specht.

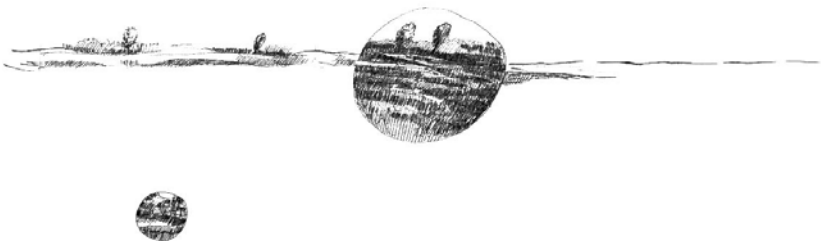
Ik zie de grote boom ontkleed, met goudgele wonden. Een treurige zwijger die zijn lot lijdzaam ondergaat. Het doet me pijn hem zo te zien. Deze koning ontgroend en gehavend door een sluipende ziekte. Drie mannen staan ernaar te kijken en groeten me. Ik zeg dat ik een foto kom nemen, dat ik te laat ben om hem nog ongeschonden te zien, dat ik hem wil troosten als een machteloze vriend. Maar ik kan niet spreken, ik twijfel bij elk woord dat van mijn lippen komt. Niets kan nog worden gezegd dat een teken van herstel betekent. Wat hier gebeurt is definitief. Een spoor van gratie, een monument van leven wordt uitgewist uit het geheugen van het landschap.

De mannen doen hun werk, ze doen wat hen is gezegd. Op de stam onderaan staat in oranje rode fluorverf een 'M' gespoten. Ik weet niet meteen wat het wil betekenen, maar het is overduidelijk een vonnis dat is geveld. Ik lees onwillekeurig een woord als 'Morte' in mezelf maar weet dat dit niet hetzelfde is. Deskundigen hebben zich gebogen over de materie, standpunten zijn besproken, mensen zijn verbaasd over het verdicht dat is gevallen, voor sommigen is dit nieuws een tijd van verslagenheid.

Een van de mannen spreekt over 'een ravage zoals men nog zelden heeft gezien'. Ik knik en kijk naar de solide stukken tak die overal liggen verspreid rond de stam. Ik neem een foto en sta op versplinterd hout. Beuken houden niet van op hun wortels te trappen. Dit is hun tere plek. Ik zoek een stukje tak als een relikwie van moeder natuur, maar vreemd, ik vind er geen. Het is alsof ik alles zijn beloop moet laten. Deze oude beuk, een grillige troon van wortels en 200 lange jaren, kent men als een stille vriend die men af en toe even komt begroeten. Als een oude wijze die woordenloos tot mij sprak over schoonheid en kracht, over een mateloos groeien dat vloeit van binnenuit.

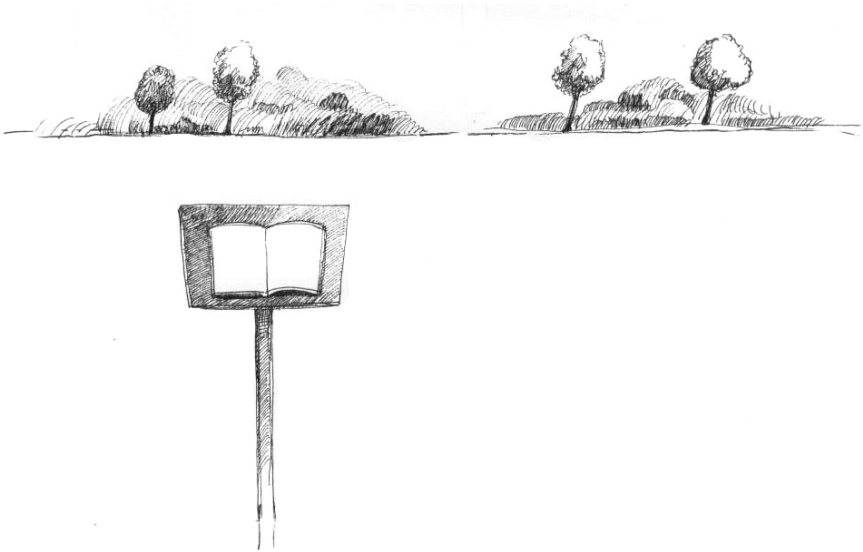
Het is zo stil in mij, ik kan niet meer verdragen. Ik weet dat dit moet, dat het niet anders kan, maar ik verlaat deze plek zonder vreugde. En dan opeens blaast de wind ontelbare bloesems in mijn gezicht. De zichtbare sporen van deze nieuwe betoverende lente. Als een teken van hoop, een nieuw begin, fluistert de godin van het eerste seizoen dat ik niet zo moet zijn, dat ik moet leven zonder een gevoel van schijn, dat ik elke ring van jaren in mij moet dragen als een gekoesterd juweel. Iedere dag is een verwonderend zwijgen, een betekenisvol ademen in een steeds wisselende illusie van tijd. De ruimte die mij is gegeven strekt zich uit over de rest van jaren. Een veld met een middelpunt dat overal is en waarvan de omtrek oneindig is.

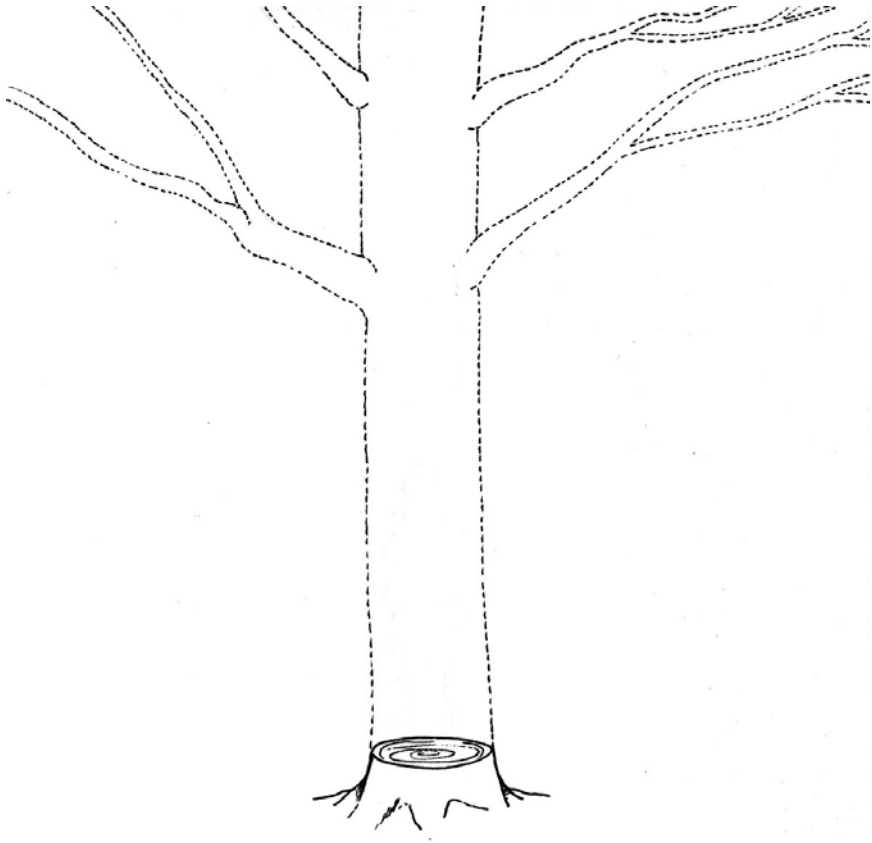

De wind steekt op, regen valt met bakken uit de hemelsluizen. Ik schuil onder een boom en vlucht een houten wachthuisje in. Ik beslis niet te wachten en keer onverwijld huiswaarts op mijn fiets. De wind spuwt me uit, versluerende regen teistert de velden. Ik mijmer over wat ik zo-even zag. Een gevoel van geborgenheid in mijn waterdichte reisjas drijft me door de vlakke. Ik voel een gloeiende warmte in mij, ik voel geen verdriet, geen angst voor dagen van stilte. Ik voel continuïteit in de cirkels van het leven. Ik draag het beeld van de grote boom in mij als een blijvend teken, als een ingekerfde belofte op mijn generfde huid, een spoor van vergankelijkheid. Deze boom sterft nooit zolang hij niet wordt vergeten. In taal en woord leeft hij verder als een ontembare kracht. Ooit kom ik terug op zijn zoekende wortels staan, als een lotgenoot, een bondgenoot die verbinding maakt met wat ooit was.

Als iets is uitgesproken leeft het verder in het onmeetbare veld van onze dromen. In het hier en in het nu is alles samen en gelijk. Ik leef voor iedere dag, ik deel de uren van onzegbare schoonheid. Het beeld dat ik in mij draag is een beeld van hoop en verlangen. Als ik val, valt de wereld met mij.

Stefaan van Biesen

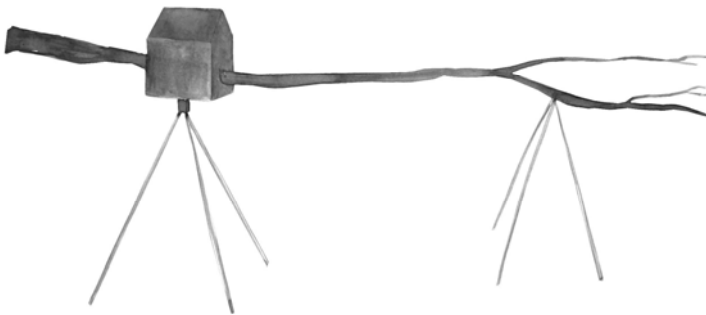
Over 'De generfde huid / een spoor van vergankelijkheid'

Schrijven is strelen. Tekenen is omhelzen. Met dit project raken we met onze huid de huid van bomen. We laten de huid van bomen in onze poriën dringen en bomen laten we tot ons lichaam toe. We openen ons. En we nodigen het publiek uit zich mee te openen. We raken aan, wetend dat wat we laten gebeuren geen duur heeft. We laten een veld ontstaan, een veld van gebeuren, beleven. Zoals met een

streling, zoals met een omhelzing. Een spoor van warmte blijft, ook al is de streling, de omhelzing alweer voorbij.

Deze tentoonstelling vertrekt vanuit een gevallen boom. Een 200 jaar oude beuk, geveld door ziekte. Verzwakt door zwammen zijn andere beuken ook stervende.

Deze tentoonstelling is een reis, met deze boom als lotgenoot. Een tak van de boom leeft in deze tentoonstelling verder in een beschermend hutje, staat op een driepikkel als een schilderij.

Deze tentoonstelling symboliseert een reis. We maken een reis naar de ander, onze handen uitstrekking, strelend met woorden, omhelzend met beelden. Woorden en beelden uit de tentoonstelling worden 'reis'. Ze zijn een weg, een filosofisch pad. Het is een pad dat wijst naar de oorspronkelijke filosofie, die van de presocratici als Heraclitus en Pythagoras. Zij vertrokken vanuit een beleving, vanuit het onwrikbare besef dat beleving uniek, onherhaalbaar is en dat wij als mensen gedefinieerd worden vanuit deze onherhaalbaarheid, het unieke. Ze hadden een fascinatie voor woorden en zelfs getallen, niet voor de starheid ervan, maar voor de mogelijkheid van woorden en getallen om ons dichterbij het voelen te brengen. Dit met paradoxen als wegwijzers, via verrassende wendingen, via kronkelende wegen, via innerlijke bewegingen, via schijnbare obstakels om je de weg opnieuw te doen vinden. De weg is geen afgebakend pad. Filosofie is als een teder spel dat uitnodigt een innerlijke reis te maken. 'Op elke vraag vind je een antwoord in jezelf': dit is waar ons filosofisch pad heengaat. Het is een terugkeer.

Kunstenaars zijn wandelaars. We gaan nergens naar toe. We zijn niet gehaast. Een wandelaar neemt geen afstand tot de natuur waar hij zich in beweegt. Hij beweegt met de natuur mee. Hij beweegt mee met zijn weg.

We zijn reisgenoten. Een filosofisch pad is geen eenzaam pad. Het is een pad van ontmoeting. Het is een pad van je vinden in de ander, van de ander vinden in jezelf. We zijn het pad, we zijn ons eigen pad, het ontstaat in ieder van ons en iedereen vindt er zichzelf vroeg of laat op terug. Het is een pad dat gebouwd wordt uit wat je voelt, door wat je beleeft, uit dat wat ons verbindt. Dat is de brug. Het pad en de brug zijn één.

We spreken met ons lichaam. Een dichter schrijft met zijn zinnen, een kunstenaar raakt je met zijn bewegen. Een kunstenaar fluistert. Hij fluistert in deze tentoonstelling de bomen toe in een luisteren. Met een hand schrijft hij onzichtbaar over de levende huid van een boom, in een schrift dat zich ogenblikkelijk glad strijkt.

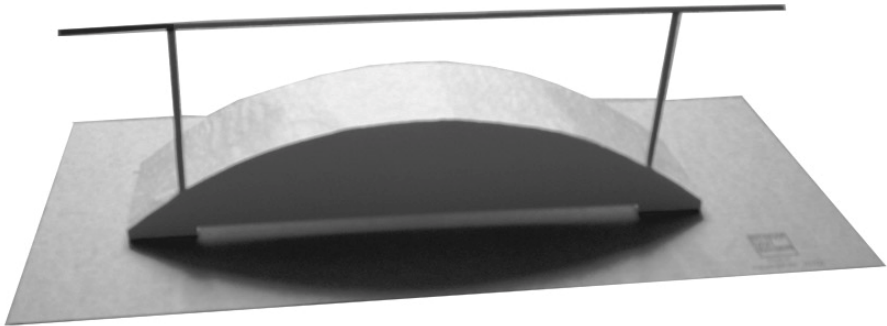
De achtergelaten sporen zijn in de huid van de boom gedrongen, onzichtbaar in hun tederheid. Op ons pad laten we sporen na. Vergankelijke sporen van aanwezigheid. Klanken, het vallen van een boom die omgehakt wordt, stemmen uit de verte en dichtbij. Ze lopen in elkaar over in een broos evenwicht. Hun aanwezigheid toont wat reeds voorbij is. Maar als sporen zijn ze aanwezig, zacht, kwetsbaar, dampend uit een verloren wereld.

Onze sporen komen steeds bij klanken terug: in ons fluisteren, in ons luisteren, in ons herinneren, in het ons oriënteren, in onze hartslag. We richten ons naar een ritme van gaan en komen. Het zijn die klanken die ons vinden en waarrond ons pad zich uitstrekt.

Klanken nodigen ons uit met gesloten ogen te kijken en daardoor meer te zien. In de helderheid van het klanklandschap waardoor ons filosofisch pad verloopt, vinden we in het verlies van onze ogen een ander licht. Het licht achter het blinde beeld, dat het doet schijnen van binnenuit.

We strelen met woorden, we omhelzen met beelden, maar in onze klanken verschijnt een ontoonbare, onzegbare rest. Onze aanraking, onze warmte, onze huid die huid raakt krijgen hier een glans.

Dit is het spoor van vergankelijkheid: een wereld die zichzelf terugvindt in het verdwijnen, zoals klanken onherroepelijk vergaan, maar een onzichtbare rest achterlaten die in onze poriën is thuisgekomen.

Met klanken nodigen we uit naar het vergankelijke beeld te kijken, naar het woord dat oplost, om te zien, te horen waar het beeld, het woord in ons thuiskomt.

We nodigen uit om achter te laten. Op bomen in het park vind je kussentjes, met daarop woorden. De woorden rusten zacht tegen de huid van de bomen aan.

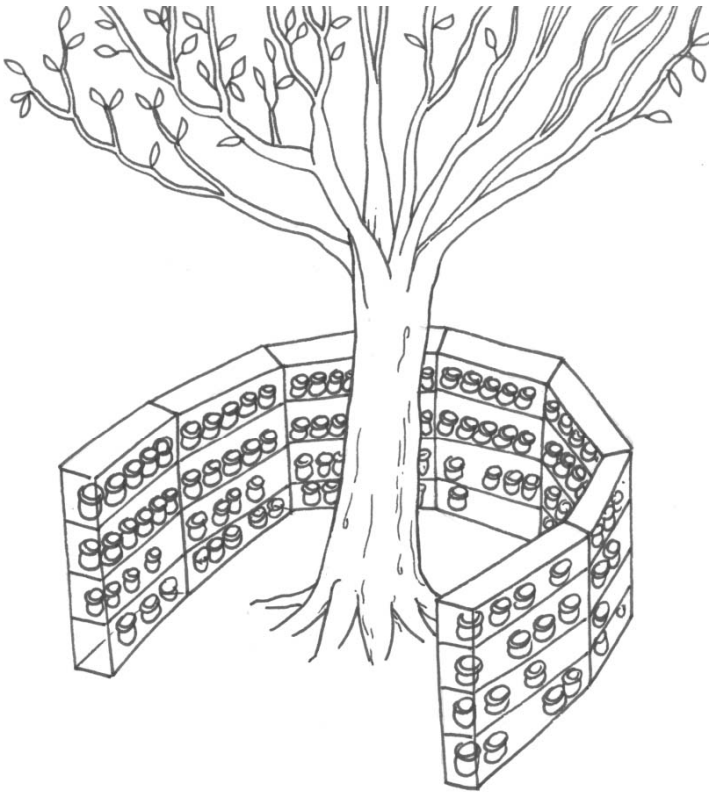
Het zijn als slapende woorden, hooguit fluisterend. Ze moedigen de bomen aan in hun groeien, ze nodigen de bomen uit hun weg te gaan. Deze kussentjes willen er zijn voor de bomen, ze vinden hun thuis in de natuur. Ze voegen er niets aan toe.

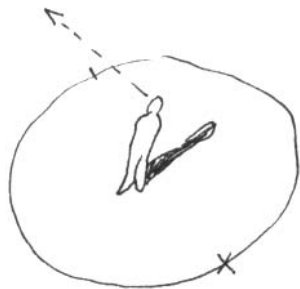
Ze nodigen uit om naar de bomen te kijken, niet naar de woorden. De woorden zijn slechts de vingers die naar de harmonie van de natuur wijzen. Zij zijn een middel om iets anders te laten ontdekken. Ze nodigen uit om te kijken, niet naar henzelf, maar naar een levende huid die gestreeld wordt.

De woorden zijn een spreken, met een stem die liefde geeft, die hoop uitstraalt.

Ons troosten is wiegen, onze beelden glanzen, onze weë woorden zijn zingen, ons fluisteren beweegt zich met lichtende klanken. Eind en begin bestaan alleen in gedachten, wat echt bestaat is alleen voelbaar. Dat is liefde, warmte van een huid op een huid. Met onze vingertoppen tekenen we op een generfde huid. Onze vingers strelen en wijzen...

Geert Vermeire

De generfde huid

Alleen de toppen
van mijn vingers
bewegen
naar een onardse maat.

Ze volgen de wegen
van je huid
die klimt en zich keert,
achterstevoren,

zich splitst en toe groeit.
En onweeraanbaar diep
je hartslag, onmerkbaar
gedrongen in je poriën,

in elke huidcel thuisgekomen,
verbonden met elkaar,

buiten dit moment.
Het begin schuilt in het einde,
donkerfluweel,
zacht als een mens,
duister als het zwijgen.

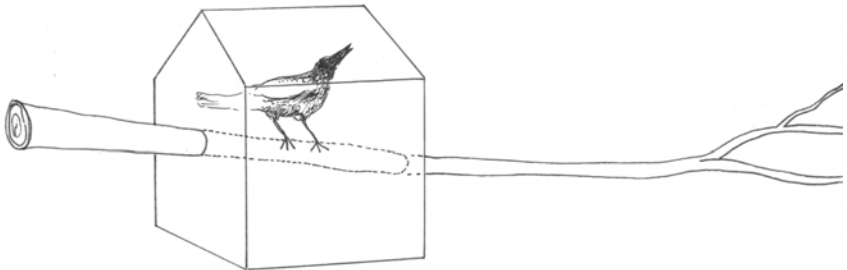
ik ben een huis van weinig woorden die de kamer vullen
ik in stilte verblijf als de noarde van de geest
waarin ik de rust vind die ik nodig heb om te luisteren
naar wat mij omringt - om ngeboden als een kreuk of een gear die zich verspreid in de
die ik betreden heb
om te zien
hoe het is

Siegfried

Als een kanker kroop ik
in mijn lichaam en baadde
me. Ik droeg mezelf in een spiegel.
Omgekeerd als een meer in midzomer.

Een ongevangen vogel zong.
Een vrouw trok door
me heen. Gedreven door een stroom

zal een boom uit me groeien.
Liefde zal de takken doorlichten
vanuit een onzichtbaar branden.

Hoe voelt het aan om hout te zijn?

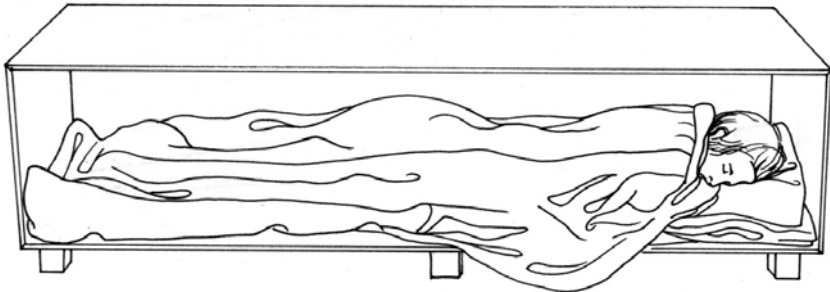
Tijdens een telefonisch gesprek met Stefaan van Biesen in de aanloop naar deze tentoonstelling zei Stefaan over Geert Vermeire en hem: "We hebben ons afgevraagd: Hoe voelt het aan om hout te zijn?"

Ik ken Stefaan en Geert ongeveer vijf jaar.

Als ik Stefaan zijn beelden in dit korte beschrijf moet verwoorden sluit ik bijna automatisch mijn ogen. Dit is een reflex die ik bij weinig kunstenaars heb. Het is alsof ik kijk met mijn oogleden in plaats van met mijn zichtbaar oog. Wanneer we in iemands ogen kijken wordt dat kijken feitelijk continu onderbroken door het geknipper van de ogen. Het ooglid is bijna nooit zichtbaar, tenzij gedurende de slaap, de zoete droom, de kus of een andere zalige beleving.¹

Ogen bewegen, ogen die elkaar ontmoeten trillen en leiden tot een nieuwe beweging.

In een eerdere tekst vergeleek ik het werk van Stefaan met het ooglid. Bijna onzichtbaar maar noodzakelijk voor het functioneren van ons kijken.

Vandaag zie ik een drijvend mistig landschap. Ik ben alle herkenningspunten uit het maatschappelijke hier en nu kwijt. Ik ben verloren en ik voel mij angstig en onwennig. Na een poosje

¹ In de performance *Wereldstede* (2003), Stefaan van Biesen is het ooglid prominent aanwezig

en dankzij het wijder openen van mijn ogen is het zalig vertoeven in van Biesen-land. Ons mens-zijn heeft echter behoefte aan houvast doorheen de drijvende mist. Naast het drijvende landschap zijn ankerpunten het tweede hoofdingrediënt in Stefaans wereld. Het komt er alleen op aan om ze te zien. Het landschap van Stefaan ligt vol met heldere ankerplaatsen. Ik schrijf bewust 'ligt' want ze staan niet vast. Eigenlijk zijn ze zichtbaar en onzichtbaar tegelijkertijd. Het is aan de individuele kijker om in het open landschap dat Stefaan aanbiedt zijn/haar ankerpunten te grijpen. Zo'n wereld oproepen getuigt van een bijzonder doorzicht van de maker. De kunstwerken van Stefaan van Biesen zijn bijzonder open en uitzonderlijk breed.

In deze eigenschappen ligt de meerwaarde van zijn beeldtaal. Die meerwaarde is meteen ook Stefaans maatschappelijke zwakte. Een kritiek die zich wel eens de kop opsteekt is dat het kunstwerk te efemeer oogt. Vanuit onze opgejaagde blik bezien is het beeld inderdaad vrij dun. Ik heb begrip voor die efemere kritiek maar bovenal ben ik gefascineerd door het feit dat ik dat "efemere vel" niet van me af krijg. Wanneer je je oog een paar maal laat knippen (lees: laat zijn) tref je achter het 'efemere' een vuurwerk aan waarvan elke Chinese kunstenaar maar kan dromen.

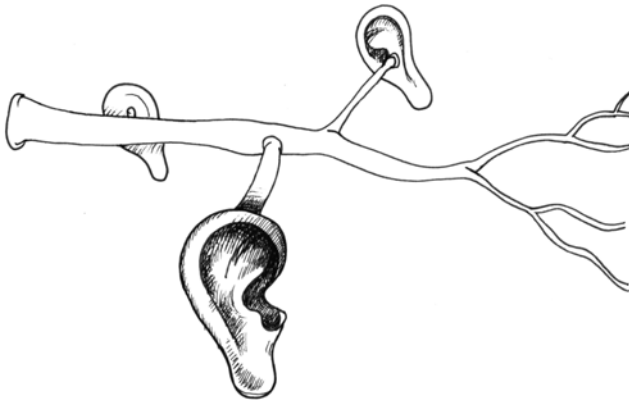
In Azië vertoevend verwijs ik graag naar de filmprint *Bin-jip* (Zuid-Korea, 2004) van Kim Ki-duk, over de onzichtbare maar wezenlijke liefde die is. Eén beeld trof me enorm. Een oog staat getekend op de handpalm van de protagonist. In de bioscoopzaal moest ik meermaals denken aan Stefaan en zijn beelden. De handen op de boomschors zijn ook ogen die strelend ontvangen en geven.

De generfde huid is een onregelmatige huid, een huid met een verloop, een geschiedenis, een verhaal. Achter de opperhuid is een diepte aanwezig. Dit is natuurlijk de definitie van het kunstwerk bij uitstek. Het *Lam Godsretabel'* (1432) van de

gebroeders van Eyck in de Sint-Baafskathedraal in Gent is niks meer dan een laag olie met pigment op eiken panelen. Geopend is het veelluik de poort, het medium tot een oneindig universum.

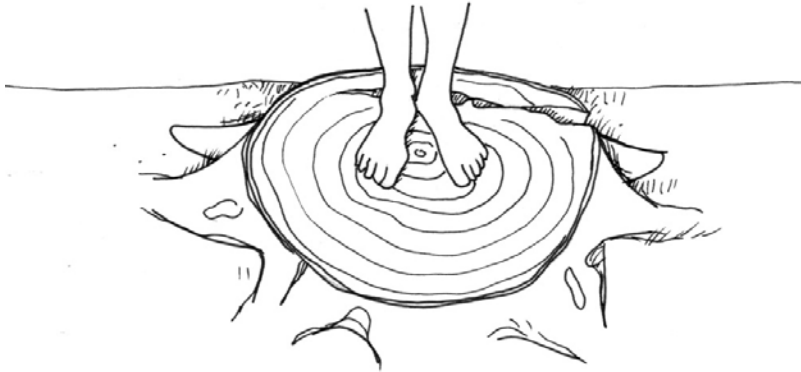
De natuurelementen zijn volop aanwezig in Stefaans oeuvre. Geen vuur zonder hout.

Vuurwerkspektakel en 'efemeer' gaan schijnbaar moeilijk samen. Onderhuids 'is' Stefaan één en al vuur en wat ik over Stefaan schrijf geldt ook voor zijn beelden. Een zachte albasten huid met daarachter een "kolkende" vuurzee. De beelden van Stefaan voelen aan als poorten tot andere inzichten.

Toucher du bois

Hout aanraken of op hout afkloppen om 'geluk' af te kloppen is een gebruik in onze dagelijkse praktijk. Als de nood hoog is en er is geen hout aanwezig spreekt men de zin gewoonweg uit. Liefst nog in het Frans. Dit verschijnsel vind ik nog opmerkelijker dan het heidens gebruik op zich.

Na mijn gesprek met Stefaan en zijn uitnodiging voor het schrijven van deze tekst deed ik een looptrip in het nabijgelegen natuurreserveaat. In gedachten was ik bij de dichter Geert Vermeire want hij stond ook op de affiche. Wat moest ik over zijn materiaal schrijven. Met dezelfde 26 tellende blokkendoos iets schrijven over een dichter in godsnaam.

Ik had even het gevoel alsof ik met verf, een doek en een ezel een negentiende-eeuws schilderij moest beschrijven. Terwijl ik liep spookten gedachten en constructies door mijn hoofd. In ons hoofd is een gedachte dus een spook. Pas als je de gedachte uitspreekt bestaat ze schijnbaar.

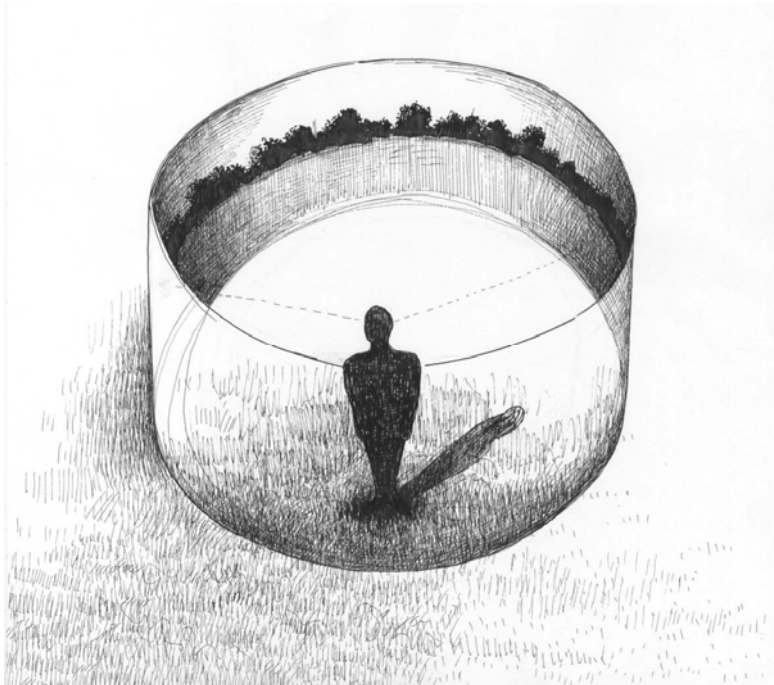
Wanneer bevindt een gedachte of een gevoel zich in een reële staat van zijn? Dient ze uitgesproken (en gehoord) te worden of bestaat ze al bij het ont-staan in de geest? Wanneer een gedachte wordt uitgesproken wordt ze concreet en trilt ze in de ruimte. Neergeschreven wordt ze tastbare materie, een materiële verschijningsvorm zoals hout. Wanneer bestaan we? We zijn onzeker in ons zijn. Tijdens de ontmoetingen met Stefaan en vooral in zijn tentoonstellingen of tijdens de performances met Geert Vermeire twijfel ik niet. Vooral daar ben-ik.

Geerts materiaal zijn lettertekens, zwart op wit. Wie kan lezen kan zonder problemen het kunstwerk omvatten. Maar zien we het wel? Net als bij Stefaan zijn die lettertekens maar het begin, de noodzakelijke oppervlakte. Ze zijn de juiste tonen en sleutels die toegang verlenen tot een eerlijke zintuiglijke wereld. Geert Vermeire is een bijzonder sensuele poëet.

Zeg nu zelf het gedicht *Siegfried* (cfr. p.15) opent toch een tuin van eden die bijzonder dicht in de buurt komt van Jeroen Bosch' *Tuin der lusten* (1503-1504). In een brief van Geert aan Stefaan las ik "weeë woorden". Waar haalt hij het? Naast de prachtige klank weeë denkt toch iedereen aan de barensweeën en het knarsende geluid van een zich openende wereld. Geert Vermeire oogt bijzonder zacht maar ook zijn vuur is onblusbaar. Zijn taal is zonder omwegen recht naar het centrum.

In de beelden, de woorden en de performances van Stefaan en Geert kan ik ten volle zijn. Ik hoop voor jullie hetzelfde. De vraag is niet: *hoe voelt het aan om hout te zijn?* De vraag is: *hoe voelt het aan om te zijn?*

Filip Van de Velde, kunsthistoricus.
Gent 27.08.05

Gratis toegang van 3 tot en met 18 september 2005 op zaterdag en zondag van 14 tot 17 uur, op zondag 11 september, Open Monumentendag van 10 tot 18 uur en op weekdays na afspraak.

Kasteel Cortewalle, Zwarte Dreef 1 te 9120 BEVEREN
info: 03 750 10 00 – www.beveren.be – catalogus downloadbaar
cc Ter Vesten, Groendienst Beveren en Gemeentelijke Cultuurraad Beveren in het kader van het project Dialoog

verantwoordelijke uitgever:
Marc Van de Vijver – burgemeester, Stationsstraat 2 9120 Beveren

